

СЪВРЕМЕННИ ИНТЕРПРЕТАЦИИ НА РАЗУЗНАВАНЕТО И ИНФОРМАЦИОННИТЕ ПРОЦЕСИ В БИЗНЕСА

ДОКТОР ВАЛЕНТИНА ХОРОЗОВА

Д-р Валентина Хорозова е преподавател в катедра „Сигурност и граничен контрол“ в Академията на Министерството на вътрешните работи. Дипломира се в Софийския университет „Свети Климент Охридски“ като бакалавър по „Публична администрация“ и магистър по „Европейска интеграция“ и „Бизнес администрация – развитие на човешките ресурси“. В Академията на министерството на вътрешните работи завършва магистърска програма „Защита на националната сигурност“.

През 2016 година защитава докторска дисертация на тема „Оптимизиране на разузнавателните процеси в бизнеса“ в Академията на министерството на вътрешните работи.

Хоноруван лектор е в катедра „Наказателно правни науки и сигурност“ на Юридическия факултет в Русенски университет „Ангел Кънчев“.

Хоноруван преподавател е в катедра „Международни отношения“ в УНСС.

Резюме: Статията представя накратко възникването и развитието на конкурентното разузнаване като самостоятелно направление за сигурността на бизнеса. Направено е подробно проучване на литературните източници в тази област. Основните отличителни характеристики на конкурентното разузнаване са извлечени и описани подробно.

Ключови думи: конкурентно разузнаване, сигурност, разузнаване, бизнес, разузнавателни процеси

STRATEGIC CONTEMPORARY INTERPRETATION OF INTELLIGENCE AND INFORMATION PROCESSES IN BUSINESS

VALENTINA HOROZOVA, PHD, HEAD ASSISTANT PROFESSOR, SECURITY AND BORDER CONTROL DEPARTMENT, ACADEMY OF THE MINISTRY OF INTERIOR

Abstract: The article briefly presents the evolution of the overall process of emerging and evolution of competitive intelligence as a separately direction for business security. Detailed survey of available literary sources in the field were made. The main distinctive characteristics of competitive intelligence, are derived and described in details.

Key words: competitive intelligence, security, intelligence, business, intelligence processes.

Според утвърдените автори¹²³ разузнаването е една от най-древните човешки дейности, които се оформят в престижна, опасна и търсена професия. През отделните епохи то приема различни форми, тип, характер и проявление. Но както в миналото, така и в наши дни то е един от най-важните инструменти от общодържавния механизъм за защита от посегателства срещу суверенитета, териториалната цялост, властта, националните интереси, интегритета и развитието на нацията.

Разузнаването като държавна дейност, оформена в институции със строго пазени приоритети и методи, най-общо се състои от събиране и анализ на информация за предполагаеми и/или реални външни и вътрешни рискове и заплахи за държавата и обществото, и от подготовка и осъществяване на мероприятия за предотвратяване и неутрализиране на тези рискове и заплахи.

Традициите в областта на разузнаването на всяка държава се формират с историческото ѝ развитие. Те са свързани както с вътрешните вза-

имоотношения между органи, институции, официални лица и населението, така и с външните и контакти със субектите на международните отношения.⁴

От разузнаването като добре позната, традиционна функция на държавните органи-зации, обслужващи нуждите от вземане на решенията на националните органи за сигурност, постепенно се отделя конкурентното разузнаване за нуждите на бизнеса. Това е дейност на частни лица и корпорации с помощта, на което се вземат важни финансови и икономически решения. Това е иновативен подход на бизнеса, гарантиращ неговата конкурентоспособност и развитие.

От началото на 21 век сме свидетели на ново разбиране и разширено значение на термините разузнаване и бизнес разузнаване. Те са много повече от шпионска дейност и тайно придобиване на информация. Разузнаването увеличава и обогатява своето значение. Като дейност то е насочено към придобиване на информация и оказване на влияние, *без непременно да бъде свързано с тайно, негласно проникване*. Характерна негова особеност е създаването на краен разузнавателен продукт - *знание*, което е необходимо за ориентация в средата, за вземане на решения и създаване на предимство.

Днес, разузнаването е много повече от шпионаж, то е знание, което е специално подготвено за специфичните изисквания на клиента. В условия на пазарна икономика, на глобализация и на остра и постоянно засилваща се конкуренция на световните пазари, разузнаването, което е добре познато като държавна дейност, служи еднакво добре както за защита на националните, така и на частни интереси.

Като основен проблем се откроява отношението между държавната функция на разузнаването и подкрепата на държавата за бизнес процесите, които също се интересуват от информацията за световните икономически тенденции, приоритети и намерения на всички субекти – държави, съюзи, корпорации.

Днес ясно се оформят и различават две форми на разузнаването: държавно и частно/бизнес. Термините, с които различните автори (Йордан Начев, Бончо Асенов, Василий Абрамов, Владимир Ярочкин, Яна Бузанова, Александър Доронин, Владислав Провоторов, Евгений Ющук, Бен

Гилад, Дъглас Бернхард, Иян Херинг, Бенджамин Гилад и други) обозначават частното разузнаване са: конкурентно разузнаване, бизнес разузнаване, индустриален шпионаж, икономическо разузнаване, стратегическо разузнаване, научно разузнаване и редица други наименования. В правните регламенти, отнасящи се до фирмената сигурност под частно/бизнес разузнаване, би трябвало да се разбира и използва конкурентно разузнаване. При него явленията, процесите и тенденциите се разглеждат през призмата на конкуренцията и то се извършва в бизнес средата, в интерес на бизнеса и само за бизнес цели (не в интерес на цялото общество).

В настоящия момент, в съвременния сложен и динамичен свят, всяка корпорация е изправена пред сериозен, мащабен и засилващ се във времето проблем – конкуренцията. Именно способите за решаване на този проблем са в основа на така нареченото конкурентно разузнаване.

Известният консултант по конкурентно разузнаване **Дъглас Бернхард** (Douglas Bernhardt) е на мнение, че съвременните корпоративни ръководители трябва да превърнат фирмите си в организации, които включват разузнавателни щабове с цел, подобна на националните разузнавателни агенции - намаляване на несигурността. С други думи изпълнителните директори и техните екипи за управление трябва да разчитат на собствени отдели за външно разузнаване и контраразузнаване, които да им съдействат за по-добро разбиране на настоящите реалности на външната среда.⁵

Постепенно се налага мнението, че разузнавателната информация за конкурентите – за техните способности, намерения, бъдещи планове и основни слабости – се превръща в незаменима ценност за корпорациите, така както всеки един от традиционните „фактори на производството“ (земя, труд и капитал).⁶

Бизнесът пък от своя страна се дефинира като форма на икономическа война, където плодовете на успеха включват работни места, просперитет, широка социална стабилност и благосъстояние. Ето защо в бизнеса, както по време на война, разузнаването трябва да служи на успешните предприятия като „меч и щит“⁷, осигурявайки на управлението актуална информация за вземането на печеливши решения, които водят до рентабилност.

Фиг. 1. Процес на преобразуване на данните¹¹

Бившият директор на Централното разузнавателно управление на САЩ, **Робърт Майкъл Гейтс** (Robert M. Gates) смята, че както всяка професионална дисциплина, разузнаването е многостранно. То включва дейност. То включва знания. Включва организация. **Но не трябва да се бърка с проучване на пазара, нито пък с „информационно обслужване“.**⁸ Конкурентното разузнаване, заедно с близка си по дисциплина-контра разузнаването, представляват „първата линия на защита“⁹ на компанията срещу заплахите за нейната дейност, планове и стратегически амбиции. (Gates, 1987).¹⁰

Конкурентното разузнаване е част от съвременния корпоративен свят. То представлява непрекъснат процес на постепенно подреждане и изясняване на цялостната картина на заобикалящата ни среда, включваща конкуренти, клиенти и пазар, скрити интереси, влияния и позиции. То осигурява процеса на преобразуване на необработените данни в информация, информацията в анализ, а анализът в разузнаване.

Важна особеност при конкурентното разузнаване, е че информацията за заобикалящата бизнес среда би следвало да се получава само от/чрез източници с открит характер. Това показва, че този вид дейност се осъществява в рамките на закона, с помощта само на легални средства и в съответствие с установените етични бизнес – стандарти.

Конкурентното разузнаване позволява да се осъществява системно информиране на ръководството на корпорацията и водещите специалисти за:

- състоянието и позициите на компанията;
- изпълнението на стратегическите цели;
- състоянието и развитието на конкурентите;
- евентуалната поява на нови такива;
- своевременно прогнозиране на заплахите на пазара на стоки и услуги;
- предвиждане на промените;
- предприемане на навременни оптимални решения за управление на риска;
- въвеждане на промени в организацията и предприемане на подходящи мерки, предназначени да отговарят на бъдещите изисквания на потребителите и поддържане на рентабилността;
- оказване на съдействие при разработване на маркетингови стратегии;
- подпомагане на избягването на стратегически изненади (внезапното осъзнаване, че компанията функционира въз основа на погрешно възприемане на заплахите);
- изграждане на нов тип организационна култура свързана с гарантиране на сигурността и подпомагане на разузнаването;
- намаляване на несигурността и т.н.

Не са достатъчни отделни действия, за да бъдат гарантирани множеството функции по разузнаване в пълен обем. Необходима е единна организирана система, която не само да предоставя натрупана информация и отчети, а да бъде в състояние да осигурява на висшите ръководители

тази информация, която ще им бъде полезна при вземането на стратегически и тактически решения.

Процесът на конкурентното разузнаване може да бъде определен и представен от гледна точка на разузнавателния цикъл, модел добре познат и свързан с националната сигурност.

Разузнавателният процес се осъществява чрез провеждане на конкретни и навременни, точно подбрани разузнавателни операции, които са съобразени с предварително определените задачи.

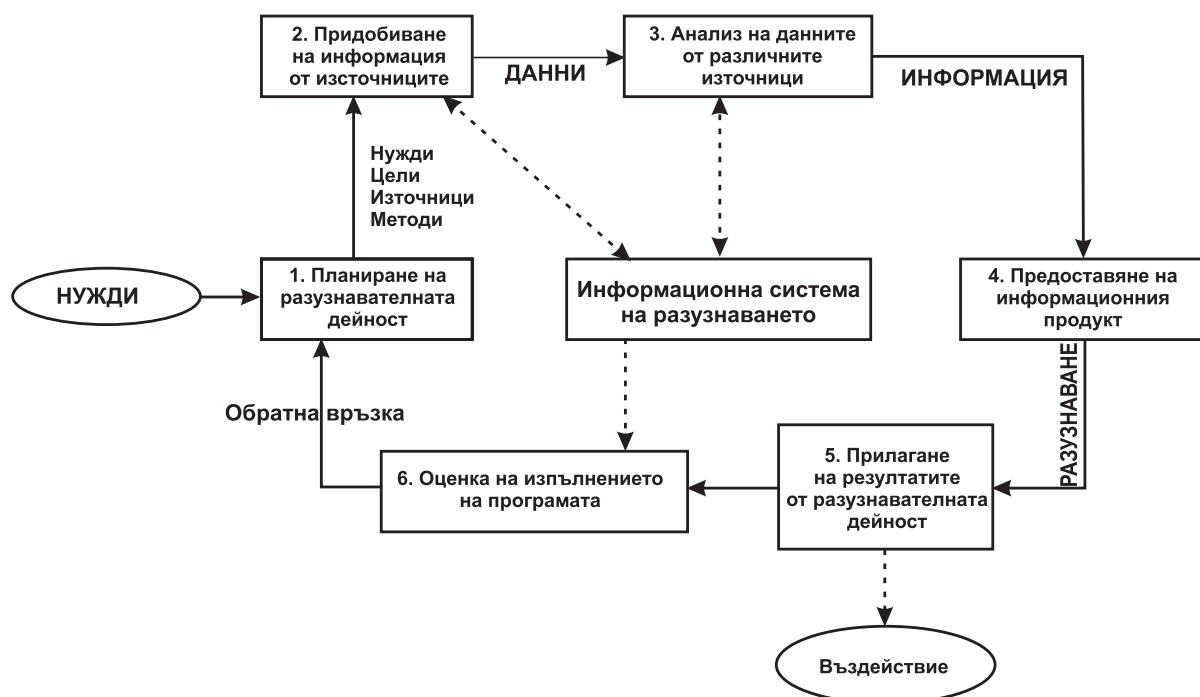
Висшите мениджъри определят информационните задачи на конкурентното разузнаване. След дефинирането им вече създадената бизнес структура за разузнаване започва активна работа по тяхното осъществяване. Тази дейност приключва с изготвяне на готов разузнавателен продукт – информационно-аналитичен материал, който трябва да отговори на предварително зададените информационни нужди. В схематичен план може да бъде представен чрез модела на Аштън и Стейси.

Висшето ръководство на бизнес организацията поставят оценка на получения готов разузнавателен продукт и впоследствие, при необходимост

дадат заявка за получаване на нова информация. По този начин цикълът се затваря и повтаря, но вече при нови параметри, обстоятелства и изисквания. Моделът в своята цялост е известен като разузнавателен цикъл и се приема за основата на разузнавателния процес. Чрез него се извършва превръщане на “суровата“ информация в аналитични продукти и знание. Те трябва да бъдат достоверни, точни, ясни и актуални и относими към мисията, визията и задачите на организацията.

Сред основните грижи на бизнеса са гарантиране на стабилно функциониране и развитие, генериране на печалба, завладяване на пазарни дялове, защита на интересите и изпълнение на организационната стратегия и мисия. В условията на глобализация, на силно развито информационно общество и все по-засилващата се конкурентна борба, всичко това е възможно само ако в компанията е изградена и функционираща стабилна и надеждна система за корпоративна сигурност.

Компаниите все по-често се обръщат към разузнаването за подпомагане на тяхното собствено стратегическо планиране и развитие. Висшите мениджъри осъзнават и приемат, че процесът на превръщане на първична информация в реален

Фиг. 2. Разузнавателен модел (цикъл) по Аштън и Стейси (Ashton & Stacey)

разузнавателен продукт може да служи и на правителството, и на бизнеса еднакво добре в съответните области.¹² В резултат на което по-големите компании в света осъзнават необходимостта и полезността от добре разработени конкурентни стратегии и създават специализирани разузнавателни подразделения. Стремежът на компаниите е да бъдат постоянно осведомени за намеренията и внезапните действия на конкурентите на пазара. Това може да стане чрез събиране на информация от множество източници с открит, общодостъпен характер: щателно проучване в Интернет и средствата за масова информация; проучвания сред потребители, доставчици, партньори, експерти и добре осведомени лица; посещение на конференции с цел разкриване на плановете на конкурентите, както и чрез използването на тази информация при планирането на бизнеса. Специално внимание се отделя на появата на нов конкурент и/или технология, които могат по драстичен начин да променят икономическата ситуация и положението на водещо конкурентно предимство на фирмата.

Броят на частните организации, които са специализирани в добиването на сведения за конкурентите, постоянно нараства. Разходите за разузнаване съставляват средно 1,5 % търговския оборот на големите компании. Например, в някои японски фирми в сферата на разузнаването постоянно работят около 250 души. По данни от списание „Тайм“, заради разкриване на търговски тайни, американските фирми търпят загуби от около \$ 20 млрд. годишно. Тази цифра вероятно е силно занижена.¹³

В края на анализа ще направим два общи извода:

1. В епохата на глобализация и особено в държавите приели либералния модел, стопанските субекти стават все по-самостоятелни, могъщи и интернационални. Те се отдалечават от държавата и дори управляват държавите с огромните си бюджети.
2. Държави като Китай, с планово насочване на икономиката, се включиха в глобалната конкуренция като подкрепиха информационно и организационно тяхната дейност по света. Съчетанието на свободната инициатива и

държавната гаранция им даде конкурентно предимство.

Днес сме свидетели на опита на много държави, които по примера на САЩ и Китай конвертират предимствата на бизнеса и държавната информационна и протекционистична политика. Конфликтът около бизнеса на Хуауей ярко показва конкурентната борба на стратегическо, оперативно и тактическо ниво във всеки регион и сфера на бизнеса. Ще спечели този, който има подкрепата на силната държава. Ще бъдем свидетели на нови интерпретации на постановката на Клаузевиц – „Политиката е концентриран образ на икономиката“, която в наше време може изненадващо да разменя местата на разузнаването и конкурентната информационна дейност на бизнес субектите.

Изучаването на световната практика за използването на корпоративната сигурност позволява да се направи изводът, че тя ще става все по-важен фактор за въздействие при развитието и решаването на междуфирмени конфликти и за гарантиране на организационната стабилност и развитие. Структурите за корпоративна сигурност взимат непосредствено участие във всички бизнес процеси и със своите висококвалифицирани действия доказват целесъобразността от тяхното създаване и развитие.

¹ Асенов, Б., Теория на разузнаването, София, Албатрос, 2005, ISBN :954751069.

² Начев, Й., Конкурентно разузнаване. Частна разузнавателна дейност, София, Сиела, 2007, ISBN: 9789542800255.

³ Benjamin and Tamar Gilad, The Business Intelligence System, New York, AMACOM, 1988.

⁴ Иванов, Г., Подготовка, отговорности, функции и задачи на военния аташе // списание „Военен журнал“ бр.1, София, 2014, с. 130.

⁵ Bernhardt, D., Competitive Intelligence, 2003.

⁶ Пак там.

⁷ Пак там.

⁸ Gates, R.M. (1987/88) „The CIA and American foreign policy“, Foreign Affairs, Winter: pp. 215–300.

⁹ Пак там.

¹⁰ Пак там.

¹¹ Benjamin and Tamar Gilad The Business Intelligence System. New York, AMACOM, 1988, p. 162.

¹² <http://www.svyaz.ru/articles/13/58> - използвано на 15.03.2019.

¹³ <http://www.svyaz.ru/articles/13/58>- използвано на 15.03.2019.